

L' ODISSEA DE MOLTS CATALANS.

Per Esteve Mestre i Roigé

PREÀMBUL

Del 23 d' abril al 22 de maig hi hagué a Linyola una exposició sobre la guerra civil, feta per l' Associació d' Estudiosos de la batalla del Segre, amb molt material sobre la guerra. Recuperàvem la memòria. El front havia estat a tocar de Linyola des de l' abril de 1938 fins al gener de 1939, en què la població fou ocupada per l' exèrcit franquista.

Mentre estava pensant en quina mena d' article podria publicar al Quadern, em vingué a la memòria un fet que ja tenia oblidat. Fa anys, un company em convidà a una verbena d' estiu en un poble del Pla. El fet és que em presentà als seus amics com a "historiador" i es veu que va córrer la veu entre els assistents. Després del sopar, mentre la gent ballava, se'm va presentar un home molt gran -tindria cap allà als 80 anys- i em convidà a anar a casa seva, "un moment", perquè em volia ensenyar una cosa.

Vaig entrar a casa seva i va anar a buscar una revista -era la del poble- i abans d' ensenyar-me-la em preguntà:

- M' han dit que vostè és historiador. Volia saber quina mena d' historiador és...
- Què voleu que us digui, li vaig respondre
- Doneu-me la vostra opinió sobre aquest article.

Vaig agafar la revista i vaig començar a llegir un article sobre les festes que s' havien fet al poble als anys 40, que si a la festa major va actuar tal, a la festa de Sant Joan tal altre, i a la festa grossa una gran orquestra; amb curses de bicicleta, jocs de cucanya i curses de sacs..., un article ben treballat.

- S' ho passaven bé, eh, al poble?
- Sembla que sí, li vaig respondre.

- Doncs miri per on, jo, a l'acabar-se la guerra, durant alguns anys vaig estar tancat al Seminari de Lleida. Els feixistes ens feien la vida impossible. Torturaven els companys. Hi vaig veure matar homes. I les dones, quan ens venien a portar una mica de menjar o unes pessetes, havien d'anar el més lletges possible, perquè els guàrdies es beneficiaven sempre una o altra dona. I al poble, per poder cobrar el que els pagava l'estat per estar a la presó, les feien passar per un martiri. Pobres dones! Els meus fills passaren fam i fred. I com jo érem molts d'aquest poble. Al poble, quan tornàrem, els alcaldes i regidors feixistes no ens deixaren alçar el cap durant molts anys. La vida fou un fàstic. I quan arribà la democràcia, no es va reconèixer mai els joves que donaren la seva vida en defensa de Catalunya i de la República, ni els qui es va afusellar...I sabeu el més bo, a aquells alcaldes feixistes encara els organitzaren alguna festa. Digui'm vostè quina mena d'historiador és, d'aquests que escriuen "efemèrides" i tapen la història o dels qui busquen la veritat.... Algun dia buscarà les denúncies que ens feien aquells caps-de-puta, rector inclòs...?

JOSEP MATA TORRENT. EL CAMÍ DE LA PRESÓ

Josep Mata Torrent, un veí de Linyola, nascut l'any 1907, que va deixar per als seus fills una autobiografia sobre els anys de postguerra, titulat *Relats d' una vida sincera*, ens explica com en proclamar-se la República es va fer d'Esquerra Republicana i com arribà a ser-ne el President. Quan s' alçaren els militars el 18 de juliol, fou membre del Comitè Antifeixista del poble i tingueren la sort que a Linyola no es va assassinar a ningú... Després es retirà, per després ser nomenat jutge. A l'abril de 1938 es cridà els biberons, però també les quintes més grans. Ell hi entrava. Després d'un breu entrenament, entrà en combat a la batalla de l'Ebre i, veient que només eren carn de canó, s'escapà del front i es va amagar a Verdú fins que arribaren les tropes franquistes. Passats uns dies, tornà la vigília de Sant Sebastià a Linyola. Es va estar a casa d'uns oncles, situada a la plaça de l'església. A l'endemà li tocà veure un espectacle que mai hauria cregut que veuria: en sortir de missa, la gent comença a cantar amb el braç alçat el Cara al Sol i els qui cantaven més fort eren antics militants d'Esquerra Republicana, coneguts pels seus atacs reiterats a la religió, l'església i els capellans... El món havia canviat. I la gent havia de fer el que fos, per continuar vivint.

UN RECORREGUT PER PRESONS I CAMPS DE CONCENTRACIÓ

El camí que li tocava era incorporar-se amb les tropes franquistes –cosa que no va poder fer- o seguir el camí alternatiu: els camps de presoners.

Del dia 22 al 24 de gener es va estar tancat –un camp de classificació- al Seminari de Lleida. Aquest dia el portaren, junt amb altres presos, a l'estació, els

l'haguessin torturat, així que va fer una declaració dient que havia robat a molts i va anar donant tots els noms de les cases d'esquerra del poble i va parlar tant com van voler. Al final li feren signar la confessió, però en el moment en què anava a marxar li preguntaren per què no s'havia afaitat. I l'afaitaren cremant-li els pèls de la cara amb llumins. Li desgraciaren la cara, durant molt de temps. I es divertiren fent-ho; i el de Mollerussa encara més, mirant. Com que no va plorar, ni cridar, el torturaren...

D'allí el portaren a l'Espesial, on hi havia els criminals i els qui anaven traient de tant en tant i els afusellaven. Un dia els visità el Director Espiritual dels Camps de Concentració. No entenia què hi podia fer un capellà, allí. Si tornava un dia Jesucrist, què faria amb aquesta gent?

L' 11 d' abril de 1939, fou traslladat, junt amb un grup de presos, cap a Bilbao, lligats de dos en dos i posaren una cadena al mig. Per Bilbao, anaren de l'estació a la universitat que feia de presó. No els volgueren. Caminaren cap a la presó de la patronal. Tampoc els volgueren. I d' allí cap a la presó de Larrinaga. Hi arribà desfet, depauperat, inflat i el portaren a la infermeria, on el tractaren per primer cop des de feia temps com una persona. Gràcies a bones amistats, sempre tingué

N.7.161.836

Jutjat de Primera Instància i Instrucció
CERVERA

Del Jutge d'Instrucció de Cervera

Al Sr. Jutge Popular

Signatura

En fer-me càrrec d'aquesta Jurisdicció, vull complir l'elemental deure de saludar els Organismes de Justícia que tenen en aquest Partit la més alta representació de l'ordre jurídic sobre el qual es manté la nostra República.

L'actualitat social crea un tipus especial de funcionari en tota els rama del poder públic; el de defensar abnegat del nostre règim, que és humanitat i justícia, enfront de la barbàrie incontrolada i criminal dels assassinis estrangers que en hordes de fanticosos arrossegen al nostre sol, moltemen i ruben la nostra producció, destrueixen pobles indefensos i escampen la seva metralla traidora i homicida en les fibres més sensibles del nostre poble. La defensa de la República a Catalunya consisteix avui l'actuació més necessària, l'activitat més preferent de tot Organisme republicà.

Ningú no ignora que la proximitat als fronts de lluita, algun dels quals correspon a l'alta avui afectada a la jurisdicció de Cervera, imposa una modestitat més expeditiva als Centres d'Administració de Justícia, i com a exponent d'aquesta realitat les Autoritats de tots els ordres, militar, civil i administratius, cooperen en íntima unitat per a mantenir amb tot prestigi, amb tot ordre i al mateix temps amb tota efectivitat, la moral i la confiança de la reguarda que mereixen els nostres germans que lluiten i moren per a mantenir la nostra combatuda estabilitat.

Men d'aportar a aquesta guerra, des dels nostres punts de situació, un treball clar i un esforç lleial. La Justícia ha de servir totes les prerrogatives que l'Estat li concedeix i donar una sensació de convivència ordenada, serena, digna i justa, en aquests moments en que la governació, la policia, el fura i l'organisme són delictes aïllats de la humanitat. Un dubte, una indecisió, en el compliment del deure han d'ésser considerats com la més covarda de les desercions.

La Justícia de la República, condemnada en els punts vitals de la nostra guerra exposada pel Govern, és l'expressió més sublim de la solidaritat humana regida per normes de desinteressades de necessitats comunes situades molt per damunt de partidisme i tendències sectorials.

Davant l'enemic no pot haver-hi altres titols que el d'antifetxista espanyol. Respecte de les nostres institucions: ordre perfecte en les relacions jurídica-socials, impostatíu coercitiu de la Llei Republicana que és popular i que significa avui la trinxera del món civilitzat. Tot al temps, tot el treball, tota la nostra capacitat d'ordre al servei del nostre Estat legal, al servei de la República a Catalunya, a l'ambreda espanyola.

En harmonia amb aquests principis espero de la V. S. com a funcionari de Justícia del Govern de Catalunya d'Espanya, que dediqui plenament la seva activitat amb la deia seus subordinada a que l'Organisme de Justícia que regreix funcions amb totes normes presant i acceptant de les Autoritats militars i administratius tota els apots inherents a la finalitat comú de les seves actuacions i rendint tot l'esforç que de vosaltres espera la República, Catalunya i la Humanitat.

Cervera, 26 de Juliol del 1938.

Signatura

cistelles de menjar. Hi havia tres divisions, la dels xoriços, la dels polítics i la dels condemnats a mort; entre aquests, alguns capellans bascos. Cada dijous, un jesuïta els venia a predicar. La vida era suportable gràcies a la solidaritat entre els presos.

El 14 de novembre de 1939, una cinquantena de presos foren portats a l'estació i cap a Catalunya. Arribats a Barcelona, foren traslladats a una fàbrica del comte de Godó, al Poble Nou, on li tocà tornar a viure una vida infrahumana. Només tenien un espai de 35 centímetres d'amplada per poder estirar-se a dormir. Tots dormien de costat i els nous sense manta. Com les bèsties. El company que dormia al seu costat li posava els peus al coll. Unes veritables sardines. Si les mares ho haguessin vist s'haguessin esgarrifat. Va poder veure la seva dona i la filla. L'ajudaren familiars i amics amb el menjar. Altre cop la solidaritat. Els diumenges, els artistes que tenien entre els presos feien espectacles, això sí, després d'escoltar obligatòriament la missa. No hi havia economat i havien de passar amb un ranxo escàs. Entre tantes privacions, però, tingueren temps d'organitzar-los una setmana d'exercicis espirituals. A la fi d'aquests exercicis espirituals anà a la missa el Capità General de Catalunya. Aquell dia els feren un dinar que no fou bo, però que es podia menjar. Va intentar que li fessin avals –gent que declarés al seu favor i es responsabilitzés d'ell – però es va equivocar de persones i no els hi feren.

El 27 de juliol l'enviaren cap a Lleida amb tren i en passar per davant de Bellpuig veié que un guàrdia civil alçava molt el cap i li preguntà si tenia familiars i li respongué que no, que mirava si es veia el camp de concentració d'Omells de Na Gaia, on hi havia estat pres i li va explicar els seus sofriments i li digué que era impossible que algú tractés més durament un ser humà. Un cop acabat, el Josep Mata només li explicà el que passava a la presó de Poble Nou i el guàrdia civil es negà a creure-ho i aleshores el Josep li digué que la propera vegada que anés allí, hi entrés; i li digué els "llocs" que calia veure.

El portaren al Seminari Vell. Estava ple de presos i l'única manera que tenien de fer-hi espais era traient els presos cap a camps de treball o bé afusellant-los. Allí es va trobar amb 11 companys del poble. També va poder comptar amb les visites de la família. Passat un temps, es reuniren els 11 de Linyola –de diferents partits– i determinaren per majoria fer una carta adreçada a l'ajuntament demanant que els fessin avals, dient que estaven peneditos pel seu passat, en cas que haguessin fet algunes coses mal fetes però que ells sempre havien actuat pensant que feien el bé... La signaren tots menys un. Dies després els explicaren com havien rigut els regidors i l'alcalde en llegir la carta. També alguns companys demanaren avals al rector i tampoc els en va fer. Visites setmanals de la dona. Finalment, el 13 de gener de 1941 tornà cap al poble. El tren el deixà a Mollerussa. Havia caigut una forta nevada. Només anava amb espadenyes, però anà corrent des de Mollerussa fins a Linyola enmig de la neu.

EPÍLEG

Aleshores comença una altra etapa. Tenia la llibertat condicional. S'havia de presentar a la caserna de la guàrdia civil, on el sergent tenia un joc de bastons que coneixien les esquenes dels republicans del poble. A l'ajuntament... tingué alguna amenaça de noves denúncies. Però anà fent, fins que finalment va haver de passar un judici on se'l va condemnar a 12 anys de presó per suport a la rebel·lió (?) contra els militars, però degut a la presó que havia fet i atenant-se a una amnistia, quedà en llibertat. Després li tocà fer l'únic rol que li fou permès durant els anys del franquisme. Estar-se a casa i callar.